

Nikolai Gogol

1809–1852

Ukraina-vene kirjanik, kriitilise realismi rajaja Nikolai Vassiljevitsš Gogol sündis 1. aprillil 1809 Poltava kubermangus Bolšije Sorotšintsõs ukraina mõisniku Vassili Gogol-Janovski perekonnas. Tema isa oli erudeeritud ning kirjanduslike huvidega mees, kes muuhulgas kirjutas ka ukrainakeelseid komöödiaid, mida lavastati läheduses elava sugulase mõisa koduteatris. Tema ema Maria Ivanovna oli poja sündides alles 18-aastane, Gogolit mõjutasid tugevasti tema vagadus ja kalduvus tegeleda müstiliste rahvauskumustega.

Kirjutamist alustas Gogol kooliajal. Pärast Poltava rahvakooli lõpetamist õppis Gogol aastatel 1821–1828 Nežini gümnaasiumis, kus tema harrastusaladeks olid ajalugu, kirjandus ja teater. Elukauge romantikuna saabus Gogol 1828. aastal Peterburi, täis suuri lootusi saada kirjanikuks või näitlejaks. Kuid Venemaa tollane pealinn ei võtnud teda vastu kuigi sõbralikult. Ebaõnnestumine järgnes ebaõnnestumisele: kaasavõetud soovituskirjad ei aidanud, linnaelu osutus üsna vähese rahaga noormehele liiga kalliks, 1829. aastal V. Alovi varjunime all avaldatud poeem „Hans Küchelgarten“ võeti vastu pilkavate retsensioonidega. Gogol

korjas kauplusest kokku peaaegu kõik poeemi eksemplarid ja hävitas need. Peterburis tööd otsides puutus Gogol kokku tsaaririigi masendava bürokraatiaga, kuid teiselt poolt toimusid just sel ajal Gogoli jaoks olulised kohtumised mõjukate kirjandustegelastega (V. Žukovski, P. Plentjov jt.). 1831. aastal sai alguse kauaoodatud tutvus Aleksandr Puškiniga.

Samal aastal ilmus trükis kogumiku „Õhtud külas Dikanka lähedal“ esimene osa, mis võeti nii kriitikute kui lugejaskonna poolt vaimustusega vastu. Oma kiitva hinnangu kogumikule andis ka Puškin. 1832. aastal järgnes teine osa. Pärast lühiajalist riigiteenistust töötas Gogol aastatel 1831–1834 ajalooõpetajana Tütarlaste Patriootilises Instituudis ja üritas saada ajalooprofessori kohta Peterburi ülikoolis, mis aga ei õnnestunud. 1835. aastal loobus ta dotsendi kohast ülikoolis, pühendudes täielikult kirjutamisele ja avaldades veel samal aastal kaks raamatut: kogumikud „Mirgorod“ ja „Arabeskid“, mis lisaks Peterburi-ainelistele jutustustele sisaldavad ajaloo- ja kunstialaseid artikleid. Novellid, nagu näiteks grotesk „Nina“ (1836), ilmusid ka ajakirjades.

Varsti pärast komöödia „Revident” edukat esietendust lahkus Gogol Venemaalt ja veetis järgmised 12 aastat põhiliselt Roomas, kus alustas tööd oma ainsa romaani kallal. Triloogiana kavandatud kelmiromaani esimene satiirilise osa „Surnud hinged” ilmus 1842. aastal tsensuuri poolt ettekirjutatud pealkirjaga „Tšitšikovi seiklused ehk Surnud hinged”. Romaani süžee olevat Gogol enda sõnutsi saanud Puškinilt ühel 1835. aastal toimunud vestlusel. Lisaks „Surnud hingedele” valmisid veel komöödia „Naisevõtt” (1842) ja grotesk „Sinel” (1842). Tervise halvenedes ja fanaatilise preestri isa Konstatinovski sügava

mõju all olles tegeles Gogol üha enam usuliste teemadega ja selgitas oma vastuolulisi seisukohti esseekogumikus „Valitud kohad kirjavahetusest sõpradega” (1842), mida aga ei mõistetud. Pärast Venemaale naasmist elas kirjanik tagasiõmbunult ning töötas „Surnud hingede” teise osa kallal, ent haigus ja kahtlused takistasid plaanide elluviimist ja veidi enne surma põletas ta sügavas depressioonis käsikirja ära (säilinud katkendid avaldati postuumselt 1855. aastal). Nikolai Gogol suri Moskvas 4. märtsil 1852 vaesena ning vaimselt ja füüsiliselt kurnatuna.